

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

Кафедра теорії та методики практичної психології

ВДОВИЧЕНКО О. В.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 053 Психологія

Одеса-2022

Затверджено рішенням Вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол №11 від 30.06.2022 року).

Автор:

Вдовіченко О. В., доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психіатрії, медичної та спеціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса).

Рецензенти:

Водолазська О. О., кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса).

Бикова С. В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури (м. Одеса).

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Соціальна психологія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» / Вдовіченко О. В. Одеса: Університет Ушинського, 2022. 36 с.

Методичні вказівки складено відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 09.07.2018 року № 1/9-434 «Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення» і містять вступ, мету та завдання самостійної роботи, рекомендації щодо виконання окремих видів робіт, зміст самостійної роботи з дисципліни, критерії оцінювання, термінологічний словник, рекомендовані джерела інформації, питання для самоконтролю навчальної дисципліни «Соціальна психологія».

Призначені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 053 «Психологія».

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
МЕТА ТА ЗАВДАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	5
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	6
1. Опрацювання навчального матеріалу. Підготовка до аудиторних занять.....	6
2. Розв’язання практичних та творчих завдань.....	8
3. Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.....	8
4. Підготовка до підсумкового контролю.....	9
ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ.....	9
1. Питання для самостійного вивчення.....	9
2. Творчі та практичні завдання.....	23
3. Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	25
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	26
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	31
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	35

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Соціальна психологія» є обов'язковою компонентою освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія». Розуміння закономірностей функціонування соціально-психологічних явищ, вміння їх аналізувати та прогнозувати є важливим складником професійної компетентності майбутніх психологів. Оволодіння знаннями з дисципліни є основою для подальшого поглиблення фахової спеціалізації, а набуття навичок розв'язання актуальних соціально-психологічних проблем сприяє формуванню всебічно розвинутої особистості як суб'єкта професійної діяльності.

Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів уявлень про закономірності спілкування та сумісної діяльності людини, розуміння основних соціально-психологічних явищ; ознайомлення із методами соціально-психологічного дослідження.

Очікувані результати вивчення дисципліни

знати:

- історію розвитку та становлення соціальної психології як науки;
- методи соціально-психологічного дослідження;
- структуру та функції спілкування;
- механізми соціальної взаємодії;
- специфіку міжособистісної комунікації;
- зміст та ефекти соціальної перцепції.

уміти:

- пояснювати особливості вивчення соціально-психологічних явищ в межах різних напрямів;
- класифікувати типи міжособистісних сосунків;
- визначати та аналізувати комунікативні бар'єри в процесі спілкування;
- пояснювати соціально-психологічні механізми регуляції поведінки людей;
- описувати механізми соціально-психологічного впливу.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та Положенням про організацію самостійної роботи студентів Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» самостійна робота є однією з форм організації освітнього процесу поруч із навчальними заняттями, практичною підготовкою та контрольними заходами. Вона є основним засобом засвоєння навчального матеріалу під час позааудиторної навчальної роботи та виконується здобувачем під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Робочою програмою Дисципліни «Соціальна психологія» відводиться 46 годин на самостійну роботу для студентів денної форми навчання та 82 години – для студентів заочної форми. Цей час розподіляється на виконання таких видів робіт, як: опрацювання окремих тем навчальної дисципліни, які робочою програмою виносяться на самостійне вивчення; підготовка до аудиторних занять (лекцій, семінарських, практичних); виконання завдань з дисципліни протягом семестру; підготовка до підсумкового контролю (заліку). Окремо надається 20 годин як для здобувачів денної форми навчання, так і заочної, на виконання навчально-дослідного завдання (есе).

Головною метою самостійної роботи з дисципліни «Соціальна психологія» є набуття студентами глибоких і міцних знань про соціально-психологічну реальність, закономірності спілкування та спільної діяльності людей, специфіку розгляду особистості в групі, а також формування потреби безперервного поповнення знань, розвиток творчих здібностей та активізація пізнавальної діяльності.

Основні завдання самостійної роботи:

- засвоєння знань з дисципліни;
- поглиблення, розширення та закріплення матеріалу, наданого на

лекціях;

- формування навичок роботи з навчальною літературою;
- розвиток критичного мислення та творчого мислення;
- формування дослідницьких вмінь;
- розвиток вольових якостей особистості: організованості, самостійності, відповідальності, наполегливості.

Самостійна робота здобувачів забезпечується навчально-методичними матеріалами, до яких належать:

- робоча програма з навчальної дисципліни з чітким визначенням змісту й обсягу аудиторної і позааудиторної навчальної роботи;
- конспект лекцій, опорний конспект;
- методичні рекомендації щодо вивчення окремих тем чи напрацювання практичних навичок;
- перелік питань, що виносяться на семінарські заняття;
- контрольні завдання, запитання, тести для самоперевірки;
- перелік рекомендованих джерел.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Опрацювання навчального матеріалу. Підготовка до аудиторних занять

Робочою програмою дисципліни «Соціальна психологія» певне коло питань з кожної теми виносяться на самостійне опрацювання. Самостійне опрацювання передбачає роботу з навчальною літературою та першоджерелами з метою засвоєння необхідних знань та формування власного ставлення до певних проблем. Перелік літератури, яку можна використовувати для самостійної роботи з навчальним матеріалом, надається в наступному розділі для кожної теми окремо. В разі потреби здобувачі можуть користуватися літературними джерелами, дібраними самостійно.

При самостійному опрацюванні питань бажано дотримуватися наступних рекомендацій:

1. Повторити лекційний матеріал.
2. Переглянути запропоновані джерела інформації, визначити розділи, глави, пункти, в яких є інформація, що стосується питань, наданих на самостійне опрацювання.
3. Кожне питання, перелік яких надається в наступному розділі, опрацювати за допомогою самостійно обраної форми: конспекту, плану, тез тощо.
4. Обов'язково виписати визначення основних понять теми.
5. У разі потреби самостійно підібрати додаткові джерела інформації. Порівняти інформацію з окремих джерел стосовно окремого питання.
6. Якщо питання носить проблемний (дискусійний) характер, доцільним буде сформулювати власну думку, яка базуватиметься на ґрунтовному аналізі проблеми.
7. Зміст кожної з тем, запропонованих для самостійного вивчення, можна надати у вигляді схеми або таблиці, що сприятиме систематизації та узагальненню знань.
8. Перевірити себе за допомогою питань для самоконтролю.

Перевірка результатів самостійної роботи здійснюється у формі поточного контролю на заняттях (лекціях, практичних), а також у формі підсумкового контролю. З огляду на те, що на практичних заняттях використовуються різні методи аудиторної роботи, зокрема дискусії, круглі столи, розв'язання ситуаційних задач (вправ), підготовка до них часто складається не лише із самостійного опрацювання питань.

Участь у дискусії або круглому столі може потребувати від студентів не тільки високої загальної обізнаності з проблеми, глибокого розуміння гострих та дискусійних питань, але також і заздалегідь підготованого інформаційного повідомлення або доповіді. Їх метою є надання інформації з актуальних питань для подальшого обговорення.

Доповідь та повідомлення мають складатися з трьох частин: вступу, основного змісту та висновків. Якість виступу значною мірою залежить від

чіткості його побудови, здатності довести висунуті твердження та від аргументації висновків.

У вступі аргументується вибір даної теми, ступінь її актуальності. Також коротко повідомляється про існуючий стан розробки проблеми. Така інформація дозволяє слухачам більш детально зорієнтуватися щодо предмету обговорення, налаштуватися на сприйняття думок доповідача, виявити певний інтерес до доповідача.

Головна частина виступу містить у собі висхідні теоретичні положення та факти, розкриває зміст та методи проведених досліджень, дає аналіз отриманих результатів, узагальнює їх. Важливо, щоби все це відповідало темі виступу, викладалося чітко, послідовно, з розкриттям причинно-наслідкових зв'язків явищ, які розглядаються.

Заключна частина виступу повинна підводити підсумок сказаному і вмещувати узагальнення та висновки. Якщо, на думку того, хто виступає, поставлена проблема потребує подальшого опрацювання, то необхідно підкреслити що саме не допрацьовано й у якому напрямку треба працювати далі.

2. Розв'язання практичних та творчих завдань

З метою закріплення набутих знань, формування вміння застосовувати їх на практиці, розвиток навичок розв'язання професійних завдань, а також стимулювання застосування творчого підходу в нестандартних ситуаціях здобувачам пропонуються практичні та творчі завдання. Кожне завдання є індивідуальним і не передбачає готового алгоритму розв'язання. У разі потреби завдання можуть виконуватися письмово в довільній формі.

3. Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання є одним із видів самостійної роботи, що спрямовується на закріплення, поглиблення та узагальнення знань здобувачів з певної проблеми, формування навичок їх застосування на практиці. Написання есе потребує від здобувачів вміння аналізувати матеріал,

обґрунтовувати та логічно викладати власну думку, застосовувати творчий підхід у розв'язанні певних завдань, критично мислити.

Есе як вид письмової навчальної роботи являє собою твір-міркування невеликого обсягу (до 10 сторінок) з вільною композицією, що виражає власні думки та погляди автора з приводу конкретного питання. До структури есе мають входити такі компоненти: вступ; теза, аргументи; висновок. У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, ставиться проблема. Теза є думкою автора, яку він має довести за допомогою аргументів. Аргументи – це факти, явища суспільного життя, події, життєві ситуації і життєвий досвід, наукові докази, посилання на думку вчених та ін. Для кожної тези має бути декілька аргументів. У висновку надається коротке резюме думок автора щодо розв'язання поставленої проблеми.

Есе має відповідати наступним критеріям: виразність, науковість, висловлення власної думки, правильні посилання на джерела. Обов'язковою умовою є дотримання правил академічної доброчесності.

4. Підготовка до підсумкового контролю

Для успішного складання заліку здобувачі мають володіти в повному обсязі навчальним матеріалом з дисципліни, вільно ним оперувати, бути здатними вийти за межі питання, продемонструвавши таким чином систематизованість своїх знань, мати змогу відповісти на додаткові питання.

Підготовка до заліку полягає у повторенні матеріалу, пройденого на лекціях, перегляді власних конспектів, опрацюванні кожного питання із переліку, що надається, за допомогою рекомендованих джерел.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Питання для самостійного вивчення

Тема 1. Соціальна психологія як явище

Мета вивчення – формування уявлень про соціальну психологію як складне, багатоманітне культурне явище, ознайомлення із поняттям соціальності; набуття вмінь працювати з різними літературними джерелами.

Основні поняття: соціальна психологія, буденна свідомість, соціальність психічної діяльності, соціально-психологічна реальність, соціально-психологічні явища.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Форми існування соціально-психологічних явищ: буденна (життєвська), зразки мистецтва і літератури, наука, мислительна парадигма, психотехніки.
2. Явища соціально-психологічної реальності:
  - мінливі психічні групові утворення як відображення певних соціальних ситуацій в конкретно-історичних умовах (соціальний настрій, соціальна думка, революційність мас, соціальний патріотизм, соціальний оптимізм чи песимізм);
  - стійкі масовидні явища психіки, що утворюються тільки в масах людей через механізми психологічного зараження, наслідування, навіювання (чутки, плітки, мода, паніка та ін.);
  - стійкі психічні утворення, які характеризують соціальний характер груп (нація, клас);
  - соціальність поведінки особистості в ситуації групи.

Література:

1. Майерс Д. Соціальна психологія. 7-е изд. СПб : Питер, 2002.
2. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., виправл. та допов. К. : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
3. Охременко О. Р. Соціальна психологія : навч. посіб. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 312 с.

Питання для самоперевірки:

1. Поясніть ефект соціальності психічної діяльності.
2. Назвіть функцію буденної соціальної психології.
3. Як ви розумієте поняття «соціальна психіка»?
4. Охарактеризуйте соціальну психологію як мислительну парадигму.
5. Які ви знаєте соціально-психологічні техніки та технології?

Тема 2. Предмет та завдання соціальної психології

Мета вивчення – оволодіння знаннями про соціальну психологію як науку, усвідомлення її практичного значення, формування розуміння її предмету на сучасному етапі розвитку; формування професійного мислення.

Основні поняття: соціальна психологія, соціальний стимул, соціальний вплив, соціальна поведінка, між особова взаємодія, соціальний суб'єкт.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Сучасні визначення предмету соціальної психології.
2. Завдання соціальної психології.
3. Місце соціальної психології серед інших наук.

Література:

1. Ануфрієва Н. М., Зелінська Т. М., Туриніна О. Л. Соціальна психологія : навч.-метод. комплекс. К. : МАУП, 2006. 200 с.
2. Даценко О. А. Основи соціальної психології: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2018. 143 с.
3. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : Геопринт, 2006. 400 с.

Питання для самоперевірки:

1. Що вивчає соціальна психологія на сучасному етапі розвитку?
2. Які можна виокремити розділи соціальної психології?
3. Назвіть основні функції соціальної психології як науки.
4. Вкажіть відмінність соціальної психології від соціології.
5. Охарактеризуйте прикладні галузі соціальної психології.

Тема 3. Історія становлення і розвитку соціальної психології.

Мета вивчення – ознайомлення із основними історичними етапами розвитку соціально-психологічного знання, формування уявлень про основні соціально-психологічні теорії; розвиток самодисципліни та самоорганізації.

Основні поняття: колективна поведінка, натовп, психологія мас, психологія народів, інстинкти соціальної поведінки, соціальна фасилітація, соціальна інгібіція, колективні уявлення.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Теорія психології народів М. Лацаруса та Х. Штейнталя.
2. Ідеї психології народів у працях В. Вундта. Психологія мас (С. Сигеле, Г. Лебон).
3. Теорія інстинктів соціально поведінки В. Макдугала.
4. Експериментальний період розвитку соціальної психології.
5. Лабораторне експериментування в США. Програма В. Меде та Ф. Олпорта щодо перетворення соціальної психології в експериментальну дисципліну.

Література:

1. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай та ін.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
2. Коваленко А. Б., Корнев М. Н. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : Геопринт, 2006. 400 с.
3. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С.Б. Соціальна психологія. Київ : НАВС, 2020. 243 с.
4. Лебон Г. Психология масс. СПб: Питер, 2015. 224 с.
5. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., виправл. та допов. К. : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.

Питання для самоперевірки:

1. Які вчені започаткували теорію психології народів? На яке вчення вони спиралися?
2. Охарактеризуйте теорію психології мас.
3. Назвіть головний механізм соціальної взаємодії за Г. Тардом.
4. Як пояснював зв'язок інстинктів з емоціями та почуттями В. Мак-Дугалл?

5. Поясніть суть експериментів Н. Тріплета.

Тема 4. Методологія соціально-психологічного дослідження

Мета вивчення – ознайомлення із специфікою соціально-психологічного дослідження, теоретичними та емпіричними методами соціальної психології; формування вміння застосовувати методи соціально-психологічного дослідження на практиці.

Основні поняття: методологія, науковий метод, інтерв'ю, анкетування, спостереження, соціально-психологічний експеримент, контент-аналіз, соціометрія, соціограма.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Поняття та види спостереження.
2. Експеримент як метод соціально-психологічного дослідження: поняття, види, етапи.
3. Метод вивчення документів.
4. Процедура контент-аналізу.
5. Опитування: бесіда, інтерв'ю, анкетування.
6. Соціометрія як метод дослідження психологічних взаємин у групі.

Література:

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : Геопринт, 2006. 400 с.
2. Охременко О. Р. Соціальна психологія : навч. посіб. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 312 с.

Питання для самоперевірки:

1. Які види спостереження як методу соціальної психології вам знайомі?
2. Яких вимог потрібно дотримуватися при проведенні анкетування?
3. У якому вигляді можуть надаватися результати соціометрії?
4. Наведіть приклади реальних ситуацій, в яких доцільно буде використовувати метод експертної оцінки.

5. Проаналізуйте дослідницькі можливості та обмеження методу аналізу документів.

Тема 5. Суспільні відносини та міжособистісна взаємодія

Мета вивчення – формування розуміння основних закономірностей взаємодії людей в процесі сумісної діяльності, засвоєння знань про особливості суспільних та міжособистісних відносин; розвиток критичного мислення.

Основні поняття: суспільні відносини, міжособистісні відносини, соціальна роль, соціальний статус, афіліація, кооперативність, конфліктність взаємодії.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Типи міжособистісних стосунків.
2. Міжособистісна взаємодія у сумісній діяльності.
3. Психологічні способи впливу в процесі спілкування.

Література:

1. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай та ін.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
2. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук та ін. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.

Питання для самоперевірки:

1. Назвіть відмінні риси міжособових стосунків.
2. Як ви розумієте поняття афіліації? Що спонукає людину до афіліації?
3. Охарактеризуйте стадії конфлікту.
4. Опишіть способи врегулювання конфліктів.
5. Які ви знаєте динамічні характеристики міжособистісної взаємодії?

Тема 6. Загальна характеристика спілкування

Мета вивчення – формування уявлень про закономірності спілкування як зв'язок, взаємодію та взаємовплив людей у процесі матеріального та

духовного виробництва, ознайомлення із особливостями міжособистісного та рольового спілкування, засвоєння знань про розвиток спілкування в онтогенезі; формування професійного мислення.

Основні поняття: спілкування, рольове спілкування, позиція, статус, соціальна роль, рольова поведінка, діалог, соціадбна підтримка, соціальна ізоляція, афіліація.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Функції спілкування.
2. Міжособистісне і рольове спілкування.
3. Поняття «позиція», «статус», «соціальна роль».
4. Розвиток спілкування в онтогенезі.
5. Спілкування як потреба людини.
6. Афіліація як потреба у спілкуванні.

Література:

1. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук та ін. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
2. Тейлор Ш., Пипло Л., Сирс Д. Социальная психология. СПб.: Питер, 2004. 380 с.

Питання для самоперевірки:

1. Як ви розумієте поняття гуманістичного типу спілкування?
2. В чому полягає інструментальна функція спілкування?
3. Які фактори впливають на появу атракції?
4. Назвіть компоненти соціальної підтримки.
5. Що можна вважати передумовами виникнення спілкування в дитини?

Тема 7. Комунікативна сторона спілкування

Мета вивчення – засвоєння знань про комунікацію як процес обміну інформацією, усвідомлення специфіки людської комунікації, формування уявлень про комунікативні бар'єри та прийоми їх подолання; набуття навичок самостійного опрацювання навчальних джерел.

Основні поняття: комунікація, комунікативний бар'єр, комунікатор, комунікант, тезаурус, вербальна комунікація, невербальна комунікація.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Спілкування як процес обміну інформацією.
2. Комунікативні бар'єри: уникнення, авторитет, незрозуміння, семантичний бар'єр, стилістичний, логічний.
3. Засоби комунікації. Мовлення. Невербальна комунікація.

Література:

1. Даценко О. А. Основи соціальної психології: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2018. 143 с.
2. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : Геопринт, 2006. 400 с.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., виправл. та допов. К. : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.

Питання для самоперевірки:

1. Проаналізуйте відношення між поняттями «комунікація» та «спілкування».
2. Опишіть прийоми подолання комунікативних бар'єрів.
3. Віддиференціюйте поняття «значення» та «смысл».
4. Назвіть знакові системи невербальної комунікації.
5. Що розуміють під поняттям семантично значущої інформації?

Тема 8. Інтерактивна сторона спілкування

Мета вивчення – формування уявлень про особливості взаємодії людей в процесі спілкування, закріплення знань про форми поведінки в міжособистісних стосунках та механізми впливу, ознайомлення із механізмами соціальної взаємодії; розвиток критичного мислення та самодисципліни.

Основні поняття: інтеракція, соціальна взаємодія, кооперація, конкуренція, конфлікт, символічний інтеракціонізм, вплив.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Взаємодія як контакт між людьми.
2. Просторові контакти. Контакти зацікавленості. Контакти обміну.
3. Взаємодія як організація діяльності.
4. Механізм соціальної взаємодії.
5. Взаємодія з позицій символічного інтеракціонізму.
6. Транзактний аналіз Е. Берна.

Література:

1. Майерс Д. Соціальна психологія. 7-е изд. СПб : Питер, 2002.
2. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., виправл. та допов. К. : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
3. Собченко О. М. Психологія впливу : навч. посіб. для проведення семінарських і практичних занять. К. : Кондор, 2013. 158 с.

Питання для самоперевірки:

1. Проаналізуйте, як структура взаємодії описується в межах різних теорій.
2. Які позиції може займати людина у взаємодії згідно теорії Е. Берна?
3. В чому полягає головна ідея концепції символічного інтеракціонізму?
4. Наведіть приклади позитивних наслідків конфлікту.
5. Опишіть схему психологічного аналізу непродуктивних стосунків за Е. Берном.

Тема 9. Перцептивна сторона спілкування

Мета вивчення – формування уявлень про соціальну перцепцію та механізмів, за допомогою яких вона здійснюється; розвиток вміння самостійно працювати з навчальною та науковою літературою.

Основні поняття: соціальна перцепція, ідентифікація, емпатія, рефлексія, стереотипізація, каузальна атрибуція, егоцентризм, атракція.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Поняття соціальної перцепції.

2. Механізми взаєморозуміння в процесі спілкування: ідентифікація, рефлексія, емпатія.
3. Зміст та ефекти міжособистісного сприйняття.

Література:

1. Даценко О. А. Основи соціальної психології: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2018. 143 с.
2. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : Геопринт, 2006. 400 с.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., виправл. та допов. К. : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.

Питання для самоперевірки:

1. Ким був введений термін «соціальна перцепція»? Яке значення вкладав у нього автор?
2. Які фактори впливають на формування першого враження про людину?
3. Охарактеризуйте ідентифікацію як один з механізмів соціальної перцепції.
4. Назвіть функції соціальних стереотипів.
5. За яких умов актуалізується феномен каузальної атрибуції?

Тема 10. Соціально-психологічні аспекти дослідження особистості

Мета вивчення – формування уявлень про специфіку соціально-психологічного дослідження особистості, ознайомлення із соціально-психологічними типологіями особистості, усвідомлення взаємозв'язку соціального та індивідуального в людині.

Основні поняття: особистість, соціальний тип, соціальна зрілість.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Поняття соціального типу та соціального характеру особистості.
2. Проблема типології особистості.
3. Соціальний тип і соціальна зрілість особистості.

4. Взаємозв'язок соціального та індивідуального в людині.

Література:

1. Сарджвеладзе Н. И. Личность и ее взаимодействие с социальной сферой. Тбилиси: Мецниереба, 1989. 182 с.
2. Охременко О. Р. Соціальна психологія : навч. посіб. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 312 с.
3. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості : навчальний посіб. Харків. : «Контраст», 2019. 116 с.

Питання для самоперевірки:

1. Дайте визначення поняттю особистості з позицій різних психологічних шкіл.
2. Охарактеризуйте внутрішні детермінанти соціальної поведінки особистості.
3. В чому полягає відмінність соціально-психологічного підходу до вивчення особистості від загальнопсихологічного?
4. Як ви розумієте поняття соціально-психологічного типу?
5. Перелічіть та коротко охарактеризуйте соціально-психологічні орієнтири аналізу особистості.

Тема 11. Поняття соціалізації. Стадії соціалізації особистості

Мета вивчення – засвоєння знань про процес соціалізації особистості, його форми, механізми, засоби та стадії; формування самодисципліни та самоорганізації.

Основні поняття: соціалізація, інкультурація, інтерналізація, інститут соціалізації, соціальна ідентичність, ресоціалізація, референтна група.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Форми соціалізації: направлена та стихійна.
2. Механізми соціалізації: інтеріоризація, наслідування, референтна група, ідентифікація, навіювання, конформізм.
3. Стадійність процесу соціалізації.

Література:

1. Сарджвеладзе Н. И. Личность и ее взаимодействие с социальной сферой. Тбилиси: Мецниереба, 1989. 182 с.
2. Охременко О. Р. Соціальна психологія : навч. посіб. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 312 с.
3. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості : навчальний посіб. Харків. : «Контраст», 2019. 116 с.

Питання для самоперевірки:

1. В яких сферах розгортається зміст процесу соціалізації?
2. Як співвідносяться поняття «соціалізація» та «виховання»?
3. За яких умов відбувається ресоціалізація особистості?
4. Охарактеризуйте стихійну форму соціалізації.
5. Назвіть основні інститути соціалізації особистості.

Тема 12. Моделі соціалізації особистості

Мета вивчення – ознайомлення із особливостями основних моделей соціалізації особистості, засвоєння знань про форми та стадії соціалізації особистості точки зору окремих теоретико-емпіричних теорій; розвиток критичного мислення.

Основні поняття: політична соціалізація, політичне виховання, політична ідентичність, економічна соціалізація, економічне виховання, споживацька поведінка, трудова поведінка, статево-рольова соціалізація, статевий диморфізм, гендерні норми, гендерні експектації, гендерні ролі.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Політична соціалізація. Стадії та форми політичної соціалізації.
2. Економічна соціалізація особистості. Стадійний характер економічної соціалізації.
3. Статево-рольова соціалізація особистості. Стадії процесу статево-рольової соціалізації. Гендерна культура суспільства.

Література:

1. Сарджвеладзе Н. И. Личность и ее взаимодействие с социальной сферой. Тбилиси: Мецниереба, 1989. 182 с.
2. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай та ін.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
3. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості : навчальний посіб. Харків. : «Контраст», 2019. 116 с.

Питання для самоперевірки:

1. Назвіть передумови виникнення теорії політичної соціалізації.
2. Які ви знаєте форми політичної соціалізації?
3. Як впливає економічна соціалізація на загальний процес соціалізації особистості?
4. Дайте визначення поняттю «гендерна роль».
5. Назвіть основні інститути статевої соціалізації.

Тема 13. Соціальна установка як регулятор поведінки особистості

Мета вивчення – формування уявлень про соціальну установку як специфічну форму регуляції поведінки індивіда, засвоєння знань про функції, структура та формування атитюдів; розвиток професійного мислення.

Основні поняття: соціальна установка, ціннісна диспозиція.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Становлення проблеми атитюду в соціальній психології.
2. Функції атитюду.
3. Формування і зміна соціальних установок.
4. Підходи до формування соціальних установок: біхевіористський, когнітивний, мотиваційний, соціологічний (структурний), біологічний (генетичний).

Література:

1. Сарджвеладзе Н. И. Личность и ее взаимодействие с социальной сферой. Тбилиси: Мецниереба, 1989. 182 с.
2. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай та ін.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
3. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості : навчальний посіб. Харків. : «Контраст», 2019. 116 с.

Питання для самоперевірки:

1. Опишіть історичні етапи вивчення соціальної установки.
2. Назвіть компоненти атитюду за М. Смітом.
3. В чому полягає парадокс Р. Лап'єра?
4. Які чинники можуть зумовлювати зміну соціальних установок?
5. Які функції виконує соціальна установка?

Тема 14. Особистість у структурі групових відносин

Мета вивчення – закріплення знань про характеристики особистості в соціальному контексті, осягнення специфіки вивчення особистості в умовах сумісної діяльності та спілкування; розвиток вміння систематизувати та узагальнювати інформацію.

Основні поняття: особистість, сумісна діяльність, спілкування, позиція, статус, соціальна роль, соціально-психологічні якості.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Особистість в умовах спільної діяльності та спілкування.
2. Соціально-психологічні якості особистості.
3. Перспективи досліджень особистості в соціальній психології.

Література:

1. Коваленко А. Б., Корнев М. Н. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : Геопринт, 2006. 400 с.

Питання для самоперевірки:

1. В чому полягає специфіка соціально-психологічного підходу до вивчення особистості?
2. Як група впливає на формування особистісних якостей?
3. Які якості особистості можна вважати соціально-психологічними? Чи існують їх класифікації?
4. Як ви розумієте поняття соціально-психологічних здібностей людини?
5. Які вам відомі детермінанти поведінки людини в групі?

2. Творчі та практичні завдання

Завдання 1

Наведіть та проаналізуйте приклади соціально-психологічних явищ, які існують у формі мистецтва і літератури.

Завдання 2

Оберіть на власний розсуд джерело інформації (опис якоїсь події), яке, на вашу думку, насичене соціально-психологічним змістом. Ідентифікуйте цей документ як об'єкт соціально-психологічного дослідження (сформулюйте тему, мету і завдання дослідження). Розробіть процедуру контент-аналізу досліджуваного документа. Для цього виділіть одну чи кілька категорій аналізу, відповідні одиниці аналізу та одиниці обліку.

Завдання 3

Уявіть, що вам потрібно дослідити вікові особливості такого явища, як конформізм. Якими методами ви зможете скористатися? Які дослідження конформізму, що вже мали місце в історії соціальної психології, вам відомі? Запропонуйте приблизну програму дослідження.

Завдання 4

Поясніть на реальному прикладі, як склад групи, контакти між її членами, їхнє просторове розташування впливають на кооперацію спільної діяльності і командну взаємодію в короткотерміновій часовій перспективі.

Завдання 5

Змоделюйте життєві ситуації (не менше ніж п'ять), у яких людина різною мірою переживає депривацію потреби в афіліації (від часткової до повної). Які можуть бути психологічні наслідки для людини в кожній з цих ситуацій?

Завдання 6

Визначте об'єкт та предмет соціально-психологічних досліджень:

1. Соціально-психологічні чинники конфліктів у підлітковому віці.
2. Особливості уявлень про сімейні ролі в чоловіків та жінок.
3. Особливості професійної мотивації та соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі.

Завдання 7

На прикладі конкретної ситуації опишіть застосування такого соціально-психологічного механізму впливу як переконування. Варто звернути уваги, що процес переконування передбачає аргументоване і логічно витримане доведення певної думки з метою зміни поведінки суб'єкта. В його основі лежить зміна переконань людини, а не вмовляння чи примушення. Прикладами переконувального впливу можуть бути кампанії щодо пропаганди здорового образу життя.

Вкажіть, за якими критеріями можна оцінити ефективність переконування.

Завдання 8

Складіть блок-схему основних напрямків сучасної західної соціальної психології: психоаналітичного, когнітивного, біхевіористичного, інтеракціоніського. Виділіть основні ідеї і позиції кожного з виділених підходів.

Завдання 9

Складіть анкету для проведення письмового опитування на самостійно обрану тему. Пам'ятайте про те, що питання мають бути зрозумілими, конкретними, послідовними.

Завдання 10

Пригадайте реальний міжособовий конфлікт, учасником чи свідком якого вам довелося побувати. Класифікуйте його за основними параметрами. Якщо він був деструктивним, назвіть способи, якими можна було б підвищити його конструктивність.

3. Індивідуальні навчально-дослідні завдання

Робочою програмою навчальної дисципліни «Соціальна психологія» передбачається виконання індивідуального навчально-дослідного завдання у формі написання есе. На цей вид роботи відводиться 20 годин як для студентів денної форми навчання, так і заочної. Рекомендації та вимоги щодо написання та оформлення есе надаються в попередньому розділі.

Тема есе обирається з наступного переліку:

1. Соціально-психологічна реальність як предмет соціальної психології
2. Вплив соціальних установок на поведінку людини
3. Інтелектуальні та наукові підґрунтя психології мас
4. Спілкування як форма вияву активності особистості
5. Особливості міжособистісного спілкування
6. Упередження як соціально-психологічний феномен
7. Розвиток спілкування в онтогенезі
8. Чинники афіліації як потреби в дружніх стосунках
9. Напрямки дослідження комунікативної компетентності в соціальній психології
10. Соціально-психологічний конфлікт як особливий вид міжособистісної взаємодії

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Здобувач не бере участі у занятті, є лише спостерігачем чи відсутній на практичному занятті.
	1 бал	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги.
	2 бали	Здобувач бере участь у практичному занятті, в цілому володіє навчальним матеріалом який застосовує під час виконання практичних завдань. Доцільно використовує обов'язкову літературу та теоретичний матеріал для розв'язання завдань. Під час виступів не завжди може навести відповідні приклади, потребує додаткових запитань для повного розкриття проблеми; робить висновки, які потребують уточнення з боку викладача.
	3 бали	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	4 бали	Здобувач бере активну участь у занятті; володіє необхідними знаннями для обґрунтованого та логічного розкриття змісту теоретичних питань; оперує категоріально-понятійним апаратом, встановлює міжпредметні та міжтематичні зв'язки під час усних відповідей. Самостійно збирає та критично опрацьовує, аналізує та узагальнює

		психологічну інформацію з різних джерел. Доповнює відповіді інших; висловлює свою думку, наводить доцільні приклади. Іноді припускає помилок при виконанні завдань.
	5 балів	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні. Здобувач виступає експертом практичних завдань, що виконали однокурсники.
Самостійна робота	0 балів	Відсутність у здобувача опанування самостійного матеріалу або неповне його осмислення.
	1 бал	Здобувач не опанував навчальний матеріал з відповідної теми для самостійного опрацювання, не знає основних понять і термінів наукової дисципліни, не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове мислення.
	2 бали	Здобувач не повністю засвоїв тему для самостійного опрацювання не досконало володіє основними поняттями та положеннями навчальної дисципліни, невпевнено орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, непереконливо відповідає, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність знань.
	3 бали	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.
	4 бали	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує

		набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	5 балів	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
ІНДЗ (есе) 20 балів	0-5	Виразність – доступність тексту для розуміння. Логічно й послідовно розкривати тему есе.
	0-5	Науковість – ґрунтовний аналіз, структурованість, переконливість, висновки відповідають завданням роботи, свідчать про реалізацію мети есе.
	0-5	Власна думка – обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження.
	0-5	Посилання на джерела – дотримання правил реферування наукових публікацій.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (залік)

Для дисципліни «Соціальна психологія» за навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі заліку. Здобувач може скласти залік, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів (не менше 60). Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Оцінка за залік не може бути меншою за кількість накопичених ним балів.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Зараховано (90-100 A)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, визначає та аналізує основні соціально-психологічні явища, розуміє закономірності спілкування та сумісної діяльності людей; описує методи соціально-психологічного дослідження. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що здобувач проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Зараховано (82-89 B)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, визначає та аналізує основні соціально-психологічні явища, розуміє закономірності спілкування та сумісної діяльності людей; описує методи соціально-психологічного дослідження, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Зараховано (74-81 C)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, визначає та аналізує основні соціально-психологічні явища, але припускається помилок, які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо методів дослідження соціальної психології при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Зараховано (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Самостійно вирішує завдання за

	зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Розуміє основні закономірності функціонування соціально-психологічних явищ.
Зараховано (60-63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання щодо умов виникнення і розвитку соціально-психологічних феноменів несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; відсутнє розуміння закономірностей та механізмів соціальної взаємодії.
Незараховано (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.
Незараховано (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адаптація соціальна – пристосування людини до групи або до вимог, які висуває група.

Антиципація – здатність людини передбачувати результати подій та прогнозувати явища.

Аперцепція – залежність сприймання від загальної спрямованості та попереднього досвіду людини.

Атракція – особлива форма пізнання іншого, заснована на формуванні по відношенню до нього стійкого позитивного почуття.

Афіліація – потреба у спілкуванні, в емоційних контактах; прагнення відчувати єдність з іншими людьми.

Вербальне спілкування – процес взаємодії двох чи більше людей за допомогою мовлення, спрямований на досягнення певної мети шляхом обміну інформацією пізнавального або афективно-оцінного характеру.

Взаємодія – взаємозалежний обмін діями, організація людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності.

Внутрішньогруповий фаворитизм – тенденція сприяти членам своєї групи на противагу інтересам іншої.

Вплив – застосування в міжособистісній взаємодії психологічних засобів із метою зміну станів, думок, почуттів та вчинків іншої людини.

Група – сукупність людей, які перебувають у загальному просторі й часі та поєднані одне з одним емоціями, думками й способами поведінки.

Група референтна – реальна чи умовна група людей, система норм, цінностей та оцінок якої є еталоном для індивіда і на яку він орієнтується у своїй поведінці й самооцінці.

Груповий тиск – процес впливу установок, норм, цінностей і поведінки членів групи на думки та поведінку індивіда.

Диспозиція соціальна – ієрархічно організована система, що передбачає ціннісні орієнтації особистості та узагальнені установки на різноманітні соціальні об'єкти та ситуації.

Емпатія – здатність проникати у психічний стан іншої людини; здатність приймати соціальні ролі й установки інших, уявляти себе в соціальній позиції іншого та передбачати його реакції.

Інгібіція соціальна – негативний вплив соціальних факторів або конкретної людини, який гальмує почуття, думки, активність іншої людини або групи.

Інгрупа – люди, які пов'язані між собою почуттям «ми», відчуттям приналежності до однієї групи і спільною для всіх ідентифікацією.

Індивідуалізм – система цінностей, в якій пріоритет належить особистим цілям людини, а не цілям групи, а самоідентифікація здійснюється скоріше з позиції особистих атрибутів, а не ототожненням себе з групою.

Каузальна атрибуція – механізм інтерпретації необхідної суб'єкту інформації шляхом приписування партнеру по взаємодії можливих мотивів і причин поведінки.

Коллективізм – система моральних цінностей, в якій пріоритет належить цілям групи (зазвичай це сім'я в широкому сенсі цього слова або група на виробництві); самоідентифікація людини відбувається відповідно до цього підходу.

Комунікативний бар'єр – психологічна перешкода на шляху адекватної передачі інформації між учасниками спілкування.

Комунікація – зв'язок, взаємодія двох систем, у процесі якої від однієї системи до іншої передається сигнал, що несе інформацію.

Конфлікт – крайнє загострення суперечностей; зіткнення осіб в емоційній, когнітивній та поведінковій сферах.

Конформізм – пристосовництво, пасивне чинного порядку, панівних думок тощо; відсутність власної позиції, безпринципне й некритичне слідування будь-якому взірцю, що має найбільшу силу впливу, бездумне схилення перед авторитетами.

Лідерство – соціально-психологічний феномен, який характеризує відношення домінування та підпорядкування в групі людей, що базуються на авторитеті особистості.

Механізми соціалізації – соціально-психологічні впливи середовища, що відображають реалії соціального життя та безпосередньо сприяють інтеріоризації зовнішніх норм і цінностей.

Міжособистісна взаємодія – взаємні дії учасників спілкування, спрямовані на співвіднесення мети кожної зі сторін та організацію їх досягнення в процесі спілкування.

Нонконформізм – прикмета особистості, що полягає у відкиданні пристосуванства до несприятливих соціальних подій, явищ тощо.

Нормативний вплив – конформізм, заснований на бажанні індивіда виправдати очікування оточуючих, нерідко для того, щоб заслужити їх схвалення.

Особистість – соціально-психологічна сутність людини, яка формується в результаті засвоєння індивідом суспільних форм свідомості та поведінки, суспільно-історичного досвіду людства шляхом виховання, спілкування, навчання, взаємодії тощо.

Просоціальна поведінка – позитивна, конструктивна і корисна для суспільства поведінка, її протилежність – антисоціальна поведінка.

Ресоціалізація – процес відновлення соціального статусу особистості, засвоєння нею нових цінностей, ролей, навичок замість втрачених або застарілих, шляхом включення її в нові, позитивно орієнтовані стосунки та види діяльності.

Роль – сукупність норм, що визначають поведінку людини, яка займає певне соціальне становище.

Соціалізація – активне засвоєння індивідом соціального досвіду, соціальних ролей, норм та цінностей, необхідних для успішної життєдіяльності в певному суспільстві.

Соціальна перцепція – сприймання зовнішніх властивостей людини, їх співвіднесення із її особистісними характеристиками, інтерпретація та прогнозування на цій основі вчинків людини.

Соціальна установка або атитюд – стійке, фіксоване утворення особистості, що полягає у схильності людини сприймати щось певним чином і діяти тим чи іншим способом.

Соціальний стереотип – вид соціально значущої чіткої та стійкої установки особистості, що суб'єктивно існує в соціальних відносинах.

Спілкування – взаємодія між двома чи кількома особами, що полягає в обміні інформацією, взаємовпливі та взаєморозумінні; це обмін інформацією між людьми, зумовлений потребами спільної діяльності, зв'язок, взаємодія та взаємовплив людей у процесі матеріального та духовного виробництва.

Упередження – негативне ставлення, яке формується без достатньої причини та спрямоване проти людей, що належать до іншої соціальної групи.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Ануфрієва Н. М., Зелінська Т. М., Туриніна О. Л. Соціальна психологія : навч.-метод. комплекс. К. : МАУП, 2006. 200 с.
2. Даценко О. А. Основи соціальної психології: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2018. 143 с.
3. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : Геопринт, 2006. 400 с.
4. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С.Б. Соціальна психологія. Київ : НАВС, 2020. 243 с.
5. Майерс Д. Социальная психология. 7-е изд. СПб : Питер, 2002.
6. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид., виправл. та допов. К. : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
7. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія : підручник : у 2 кн. К. : Либідь, 2004. 576 с.
8. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай та ін.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
9. Охременко О. Р. Соціальна психологія : навч. посіб. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 312 с.
10. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Воляннюк та ін. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
11. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості : навчальний посіб. – Харків. : «Контраст», 2019. 116 с.

Допоміжна література

1. Васютинський В. Психологічні виміри спільноти : монографія / Вадим Васютинський. К. : Золоті ворота, 2010. 120 с.

2. Історіографічні та методологічні координати теорій соціальної психології : [монографія] / [М. М. Слюсаревський, В. В. Жовтянська, М. М. Скорик, Н. В. Хазратова та ін.] ; за наук. ред. М. М. Слюсаревського ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 360 с.
3. Лебон Г. Психология масс. СПб: Питер, 2015. 224 с.
4. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. М.: АСТ, Хранитель, 2006. 880 с.
5. Основи соціальної психології: Навчальний посібник / О.А. Донченко, Н.В., Хазратова та ін. За ред.М.М.Слюсаревського. М. Київ, Міленіум, 2008. 495 с.
6. Психологія соціальної роботи : підручник / КНУ ім.Т. Шевченка ; за ред. Ю. М. Швалба. К. : Київський ун-т, 2010. 272 с.
7. Сарджвеладзе Н. И. Личность и ее взаимодействие с социальной сферой. Тбилиси: Мецниереба, 1989. 182 с.
8. Собченко О. М. Психологія впливу : навч. посіб. для проведення семінарських і практичних занять. К. : Кондор, 2013. 158 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт.
URL: www.mon.gov.ua
2. Електронно-бібліотечна система. URL: <http://znanium.com/>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.
URL : <http://odnb.odessa.ua/>
5. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>